

RIZIK OD POČINJENJA KAZNENIH DJELA OSOBA OBOLJELIH OD EPILEPSIJE U ODNOSU NA ODGOJNE UVJETE

RADMILA BULJAN, PORIN MAKARIĆ i DRAGIŠA VELJKOVIĆ¹

Klinika za psihijatriju Vrapče i Opća bolnica Virovitica, Psihijatrijski odjel, Virovitica, Hrvatska

Vještačenje osoba oboljelih od epilepsije, počinitelja kaznenih djela, stavlja pred vještaka specifične zadatke. Polazeći od činjenice da su kriminalno ponašanje i rizik od počinjenja kaznenih djela u osoba oboljelih od epilepsije kompleksni (s jedne strane definirani psihosocijalnim čimbenicima, odnosno općim čimbenicima kriminalnog ponašanja, a s druge strane čimbenicima bolesti – epilepsije), neophodna je distinkcija ovih dvaju čimbenika radi pravilne procjene udjela same bolesti u kriminalnom ponašanju i riziku od počinjenja kaznenog djela osoba s epilepsijom. Cilj ovog rada je ispitivanje povezanosti odgojnih uvjeta, (jednog od psihosocijalnih čimbenika) s rizikom za počinjenje kaznenih djela, svojstveno populaciji počinitelja kaznenih djela općenito. Formirane su dvije skupine ispitanika oboljelih od epilepsije: oboljeli od epilepsije počinitelji kaznenih djela i kontrolna skupina zbog epilepsije ambulantno tretiranih bolesnika, te su statističkom obradom tražene razlike u odnosu na odgojne uvjete između skupina. Ispitivanje odgojnih uvjeta osoba oboljelih od epilepsije, počinitelja kaznenih djela i kontrolne skupine ambulantno tretiranih, pokazuje statistički značajne razlike između skupina, te osobe oboljele od epilepsije, počinitelje kaznenih djela u tom smislu približava populaciji počinitelja kaznenih djela općenito.

Ključne riječi: odgojni uvjeti, oboljeli od epilepsije, počinitelji kaznenih djela

Adresa za dopisivanje: Prim. mr. sc. Radmila Buljan, dr. med.
Klinika za psihijatriju Vrapče
Bolnička c.32
10 000 Zagreb, Hrvatska
Tel: 01 3713 200, e-pošta: radmila.buljan@zg.t-com.hr

UVOD

Prema ranijim shvaćanjima epilepsija je bila psihički poremećaj, a oboljeli od epilepsije smatrani su osobama s visokim rizikom za agresivno ponašanje, kao i visokim rizikom za počinjenje kaznenih djela.

Razvojem znanosti i sve boljim poznavanjem epileptične bolesti, patofiziologije procesa koji leže u podlozi epileptičnih napadaja, etiologije bolesti i sve boljim liječenjem mijenjaju se stavovi o bolesti i oboljelima, o čemu govore radovi Rodina (1-3), Williamsa (4) i Trimblea (5).

Bolest vremenom prelazi u područje neurologije, iako je poznato da stanovit broj bolesnika ima izražene promjene u psihičkom funkcioniranju, što zahtijeva interdisciplinarni pristup.

Unatoč promjenama u stavovima o osobama s epilepsijom, dijelom zbog mogućnosti pojave epileptičnih napadaja i uz redovnu terapiju, te dijelom zbog psihološko-psihijatrijskih teškoća oboljelih i dalje je prisutna stigma (6) i poteškoće u životu oboljelih od epilepsije (7).

Postoji niz klasifikacija psihičkih promjena osoba oboljelih od epilepsije, ali je najprihvaćenija razdioba prema pojavi napadaja, pa se tako psihičke promjene dijele na iktalne (vezano uz sam napadaj, praćene poremećajem svijesti), preiktalne, postiktalne, te interiktalne (široka lepeza promjena u vremenu između napadaja).

Interiktalne psihičke promjene javljaju se kao tranzitorne i trajne, a variraju od blažih anksiozno-depresivnih stanja do dubokih depresivnih stanja i psihoza shizofreniformnog ili maniformnog tipa. Prema dosadašnjim spoznajama udjel počinjenja kaznenih djela u oboljelih od epilepsije nije visok. Uzroci takvog ponašanja su mnogostruki: psihosocijalni čimbenici (životna dob, spol, obiteljsko ozračje, odgojni uvjeti, rane smetnje ponašanja, školska sprema, materijalni uvjeti) i čimbenici vezani uz samu epileptičnu bolest (etiologija bolesti, vrijeme početka bolesti i duljina trajanja bolesti, vrsta i učestalost napadaja). Treba uzeti u obzir i čimbenike kao što je medikacija (antiepileptička terapija, AET) jer i oni mogu biti povezani s nastankom psihičkih promjena.

Pravilna procjena rizika od počinjenja kaznenog djela osobe oboljele od epilepsije moguća je procjenom udjela pojedinih navedenih čimbenika.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog rada bio je ispitati odgojne uvjete osoba oboljelih od epilepsije (jedan od psihosocijalnih čimbenika) i povezanost s rizikom od počinjenja kaznenih djela osoba oboljelih od epilepsije.

ISPITANICI I METODE

Ispitivanje je provedeno na dvije skupine ispitanika oboljelih od epilepsije. Prvu, ispitivanu skupinu, tzv. eksperimentalnu (E) čine osobe oboljele od epilepsije vještačene u Centru za forenzičnu psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče u dvogodišnjem razdoblju, ukupno 55, a drugu kontrolnu (K) skupinu čine ambulantly tretirani bolesnici na Odjelu kliničke psihofiziologije. Metodom slučajno odabranog uzorka izdvojena su 33 bolesnika.

Zadane su varijable: dob, spol (koji pobliže opisuju skupine), te odgojni uvjeti. Obrada rezultata provedena je za obje skupine klasičnim statističkim postupcima. Tražene su statistički značajne povezanosti između pojedinih varijabli. Statistički značajna povezanost među pojedinim varijablama određena je tablicom kontingencije i njima pripadajućim hi-kvadrat testovima, te Pearsovim C koeficijentom korelacije. Hi-kvadrat test primijenjen je na uzorku od 88 ispitanika.

REZULTATI

Tablica 1.

Raspodjela ispitanika eksperimentalne i kontrolne skupine prema spolu

Spol	E		K	
	Muški	48	87,3%	29
Ženski	7	12,7%	4	12,1%
Ukupno	55	100,0%	33	100,0%

Iz tablice se vidi da nema razlika u zastupljenosti spola između E i K skupine.

Distribucija ispitanika prema dobi upućuje da su ispitanici obje skupine najviše zastupljeni u kategoriji do 30 godina s time da je E skupina nešto mlađa.

Tablica 2.

Raspodjela ispitanika eksperimentalne i kontrolne skupine prema dobi

Životna dob	E		K	
	Mlađi od 30 god.	27	49,1%	13
30 - 40 god.	16	29,1%	12	36,4%
Stariji od 40 god.	12	21,8%	8	24,2%
Ukupno	55	100,0%	33	100,0%

Tablica 3.

Raspodjela ispitanika eksperimentalne i kontrolne skupine prema odgojnim uvjetima

	Izrazito povoljni		Relativno povoljni		Osrednji		Relativno loši		Izrazito loši		Ukupno	
	E	9	16,4%	17	30,9%	10	18,2%	13	23,6%	6	10,9%	55
	81,8%		45,9%		66,7%		68,4%		100,0%		62,5%	
K	2	6,1%	20	60,6%	5	15,2%	6	18,2%	0	0,0%	33	100,0%
	18,2%		54,1%		33,3%		31,6%		0,0%		37,5%	
Ukupno	11	12,5%	37	42,0%	15	17,0%	19	21,6%	6	6,8%	88	100,0%
	100,0%		100,0%		100,0%		100,0%		100,0%		100,0%	

d.f. = 4; $\chi^2 = 10,0730$; $P(\chi^2) = 0,9612$

Statistička obrada odgojnih uvjeta pokazuje statistički značajne razlike između dviju skupina. U skupini s izrazito lošim odgojnim uvjetima isključivo su ispitanici E skupine, koji su počinili neko kazneno djelo.

RASPRAVA

Cilj ovog rada je bio ispitati utjecaj odgojnih uvjeta na rizik od počinjenja kaznenih djela u osoba oboljelih od epilepsije. Druge dvije varijable (spol i dob) korištene su radi približeg opisa skupina. Rezultati provedenog ispitivanja pokazuju da u ispitivanim skupinama (E - osobe oboljele od epilepsije, počinitelji kaznenih djela i K - osobe oboljele od epilepsije, koje nisu počinile kaznena djela) nije bilo statistički značajne razlike vezano uz spol, što se ne podudara s podacima iz literature, prema kojima bi se u populaciji počinitelja kaznenih djela očekivala veća zastupljenost muškog spola (8,9). Također nije bilo razlike između ispitivanih skupina u odnosu na dob, uz napomenu da su ispitanici E skupine (počinitelji kaznenih djela) nešto mlađi od ispitanika K skupine.

Odgojni uvjeti definirani su u rasponu od izrazito loših do izrazito dobrih. Analizirajući varijablu izrazito dobrih odgojnih uvjeta prepoznatljivo je da se iza takvih uvjeta povremeno radi o tzv. „prezaštitničkom - overprotektivnom“ obrascu ponašanja roditelja, koji najčešće proizilazi iz njihovih (roditeljskih) frustracija vezanih uz bolest djeteta. Djeca odrasla u takvim odgojnim okolnostima mogu u kasnijem životu pokazivati sklonost pojačanoj agresivnosti.

Provedeno ispitivanje odgojnih uvjeta upućuje na statistički značajnu povezanost ove varijable s rizikom kasnije manifestacije (ili prevencije) kriminalnog ponašanja. Ispitanici E skupine u našem uzorku su statistički značajno više zastupljeni u skupini s izrazito lošim odgojnim uvjetima, ali i u skupini s izrazito povoljnim odgojnim uvjetima. Dakle, ispitanici eksperimentalne skupine (E) zauzimaju u odnosu na varijablu odgojnih uvjeta ekstremne pozicije: statistički su značajno povezani i s izrazito lošim i s izrazito povoljnim odgojnim uvjetima. Sa skupinom koju smo označili izrazito lošim odgojnim uvjetima zastupljena je samo eksperimentalna (E) skupina. Raspravljajući o dobivenim rezultatima, posebno onih ispitanika eksperimentalne (E) skupine koji su imali izrazito povoljne odgojne uvjete, moramo se osvrnuti na podatke iz literature. Često se ističe da su opseg, stupanj i kvaliteta društvene podrške ublažavajuće varijante u razvoju psihopatologije oboljelih od epilepsije (10). Ispitivanje provedeno na roditeljima djece s epilepsijom upućuje na povezanost suočenja s epilepsijom djeteta i života s bolesnim djetetom i razvoja različitih psihičkih poremećaja u roditelja: od anksioznih i depresivnih poremećaja (11,12), što za posljedicu ima neodgovarajući pristup roditelja bolesnom djetetu. Reakcije mogu biti od „odbacivanja“ djeteta do prezaštitničkog

(preprotektivnog, overprotektivnog) odnosa majke, koji rezultira razvojem agresivnog ponašanja.

U svojim istraživanjima Hartlage i Green (13) i Long Moore (14) navode da su roditelji oboljele djece bili stroži, dominantniji i manjih očekivanja prema oboljelom djetetu, negoli prema zdravom bratu ili sestri.

Prema dobivenim rezultatima u našem uzorku; povezanost osoba iz eksperimentalne (E) skupine s izrazito povoljnim odgojnim uvjetima može se tumačiti ranijom analizom prezaštitničkog odnosa roditelja.

ZAKLJUČCI

1. Odgojni uvjeti su statistički značajni za rizik počinjenja kaznenih djela osoba oboljelih od epilepsije.
2. Među ispitanicima s izrazito lošim odgojnim uvjetima bili su samo ispitanici eksperimentalne skupine.
3. Rezultati našeg istraživanja ukazuju na sličnost ispitanika iz eksperimentalne skupine s počiniteljima kaznenih djela u općoj populaciji.

LITERATURA

1. Rodin EA. Psychomotor epilepsy and aggression. U: Proceedings of the Annual Meeting of the American Epilepsy Society. New York, 1972.
2. Rodin EA. Psychomotor epilepsy and aggressive behavior. Arch Gen Psychiatry 1973; 28: 210-13.
3. Rodin EA. Aggression and epilepsy. U: Riley TL, Roy A, eds. Pseudoseizures. Baltimore: Williams and Wilkins, 1982, 85-212.
4. Williams D. The Emotional and Epilepsy. U: Epilepsy and Psychiatry. Reynolds EH, Trimble EM, eds. New York: Springer Science, 1981.
5. Trimble MR. Psychiatric and psychological aspects of epilepsy. U: Porter R, Morselli R, eds. The epileptics. New York: Cambridge University Press, 1985, 322-35.
6. Guo W1, Wu J, Wang W“ i sur. A. The stigma of people with epilepsy is demonstrated at the internalized, interpersonal and institutional levels in a specific sociocultural context: findings from an ethnographic study in rural China. Epilepsy Behav 2012; 25: 282-8.
7. Shariff EM, Sinha S, Samman SK, ElBakri NK, Siddiqui KA, Mahmoud AA. Depression and anxiety in parents of children with epilepsy. Are fathers involved? Neurosciences (Riyadh) 2013; 18: 183-4.
8. Ferranti JJ, McDermott BE, Scott CL. Characteristics of female homicide offenders found not guilty by reason of insanity. J Am Psychiatry Law 2013; 41: 516-22.
9. Kaatz A, Vogelmann PN, Carnes M. Are men more likely than women to commit scientific misconduct? My be, maybe not. MBio 2013; 26: 56-13.

10. Jonsson P, Jonsson B, Eeg-Olofsson O. Psychological and social outcome of epilepsy in well-functioning children and adolescents. A 10-year follow-up study. *Eur J Paediatr Neurol* 2014; 18: 381-90.
11. Gauffin H, Flensner G, Landtblom AM. Living with epilepsy accompanied by cognitive difficulties: young adults' experiences. *Epilepsy Behav* 2011; 22: 750-8.
12. McKelvey LM1, Conners-Burrow NA, Mesman GR, Pemberton JR, Casey PH. Promoting Adolescent Behavioral Adjustment in Violent Neighborhoods: Supportive Families Can Make a Difference! *J Clin Child Adolesc Psychol* 2014; 30: 1-12.
13. Hartlage LC, Green JB. The relation of parenteral attitudes to academic and social achievement in epileptic children. *Epilepsia* 1972; 13: 21-6.
14. Ling CG, Moore JR. Parenteral expectations for their epileptic children. *J Child Psychol Psychiatry* 1979; 20: 299-312.

SUMMARY

CRIMINAL BEHAVIOR IN EPILEPTICS RELATED TO UPBRINGING CONDITIONS

R. BULJAN, P. MAKARIĆ and D. VELJKOVIĆ¹

Vrapče University Psychiatric Hospital and ¹Virovitica General Hospital, Department of Psychiatry, Virovitica, Croatia

When giving expert opinion on the epileptics who are criminal offenders, experts are faced with clear tasks. Adhering to the fact that the crime among epilepsy sufferers is complex, on the one hand defined by psychosocial factors, i.e. crime factors in general, and on the other hand by illness factors, i.e. epilepsy, it is essential to make distinction between the two factors in order to properly estimate the contribution of the illness itself in the criminal behavior of the ill. With this objective in mind, two groups of subjects with epilepsy were formed: epileptic offenders and a control group of epilepsy sufferers tested in an outpatient clinic, and were statistically processed to find difference between the two groups with respect to upbringing conditions. The aim of this work was to assess the importance of upbringing conditions, one of the psychosocial behavior variables, i.e. a variable characteristic of the offender population in general. Examining the upbringing conditions of the epileptics who are offenders and of the epileptics who are not offenders showed significant differences between the two groups and brought the epileptic offenders closer to the offender population in general.

Key words: upbringing conditions, epileptics, crime